

Universitätsbibliothek Paderborn

**Jncipit solemne opus expositionis Euangeliorum
dominicalium tocius anni reuerendi magistri Alberti de
Padua ordinis frat[rum] heremitaru[m] sancti Augustini**

Albertus <de Padua>

VIme, 1480

In festo nativitatis christi de primo euangelio introductio. Sermonis noni.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30888

Sermon

saluet eos ab hostibus visibilis et exterioribus. sed christus est saluator qui ab omni hoste liberat. sed principaliter a peccatis. Nota quod saluat Christus a peccatis merito sue passionis velut sacrificium pro peccato. Secundo saluat per fidem in se credentium. si tunc fideles amicos saluamus. Tertio per sacramenta ecclesie: si tunc qui sunt in bello aliqua signa suscipiunt eum debent pugnare: quibus visis saluantur a principibus. Et attende. quia non debet tibi videri modicum seruari a peccatis. quoniam nulla servitus miserorum est seruire peccatis. et hoc propter vilitatem ipsorum. Vnde Diuersus. 4. c. Leua oculos tuos in directum. et vide in nobis prostrata sis id est quod vilater per peccatum deiecta sis. Item nulla seruitus diuturnior: potest enim aliquando seruus fugere dominum suum. sed peccatum sequitur fugientem. Vnde Augustinus. super Iohannem. Non fugit inquit seipsum mala conscientia nescit quo eat sequitur se immo non credit a se Ipse nulla seruitus verecundior: magna enim verecundia est seruituti obligare animas nobilis peccato. Vnde Augustinus ad Romanos. sexto capitulo. Quem inquit fructum habent in peccatis in quibus nunc erubescitis. Item nulla seruitus infelior: cum enim aliaz seruitutem sit aliquid premium desiderabile: istius tamen nulla merces est nisi moes eterna. Vnde apostolus ad Romanos. sexto capitulo. Stipendia peccati moes est. debemus igitur humili reverentia tamquam suscipere salvatorem. cuius salutis effectus est vetustam peccati dissoluere seruitute. et ideo hac nocte pronuntiatis in capitulo nativitatis eius primordiis omnes in terram convertimur. quoniam ad nos liberandos ille venit. quod seruo suo moysi de medio rubi in flamma apparuit. ad cuius presentiam abscondit Moyses facies ne respiceret contra dominum. Expositio. 3. c. cc.

In festo nativitatis Christi de primo evangelio introductio Sermonis noni:

Xiiit edictum a cesare Augusto ut describeretur
vniuersus oculis ac. Luc. 2. c. Magna dicit corporalis oculus puritate intere. si orientis velit
solis inspicere claritatem. posterior igitur debet metus oculus perspicere claritatem. si volumus illius
oculus attendere quod illuminat omnem hominem candor lucis eternae. Ad quod nos hora est Pro. 24. dicens. Satis modo sit oculorum nostrorum pura aries: ut possit diuini oculus intendere claritatem.
nam si nascentis iubar solis oculorum nostrorum vix sufficit similitas. quodta mitem visus apparanda est sinceritas ut splendorum sui ferre possit creatuam orientem a radiis auctoris. claritas igitur diuina quod

NONUS

sacratissima illa nocte arcuflit pastores intacte virginis precibus nos purget. illuminet. et inflammet. quatenus si non digne saltem mente deuota regis omnium nativitate vobis annunciem. Regine igitur parturienti illam angelicam offeramus salutem onem qua talem partum promeruit plena gratia dicentes. Rue Maria.

Prima pars

Xiit edictum a cesare Augusto. Consuetudo est: ut natus eo qui alicuius regis debet principatum tenere. sive nativitatis tempus et ordo conscribatur. unde beatus Lucas. tanquam celestis curie cancellarius regis omnium nativitatem describens in presenti euangelio sive originis comedimem nobis insinuat. In quo euangelio quatuor tanguntur. Primum est universalis imperium terrene potestatis. ibi: ut describeretur unius sus orbis et. Secundum est virginale puerperium eternae maiestatis. ibi: factum est autem cum essent et. Tertium pastorale priuilegiu[m] p[ro]fuse claritatis. ibi: et pastores erat. Quartum est militare repudium superne auitatis ibi: et subito facta est. Circa primum tria tanguntur. A Primum est totius orbis generalis descriptio: unde dicit exiit edictum: id est iperiale preceptum: a cesare augusto: hec non sunt nomina propria sed sunt nomina dignitatis imperii. Nota quod primus Romano cum imperator fuit Julius qui cognominatus est cesar: a quo ceteri imperatores cesares appellantur. Ille ideo cesar dictus est. vel quia celo matris utero prodidit. vel quia cum cesarie natus est. vel quia fortiter hostes cedebat. aut quia singulari certamine avus eius in africa vicit elephantem. qui lingua punica cesos dicitur. Secundus imperator fuit Octavianus qui cognominatus est augustus a quo et ceteri imperatores dicuntur augusti. et mensis etiam quidam ab eo dicitur Augustus qui primo dicebatur Sextilis. vel quia in eo mense natus est. vel quia tunc rediit de Victoria contra Antoniu[m] et Celopatrā. Iste augustus cognominatus est ab auctoritate quia maxime reipublicā anxit. ab isto autem secundo anno in patre cuius nomine fuit Octavianus qui cognominatur cesar Augustus exiit edictum istud de quo dicit euangelista Lucas. B Nota etiam quod ut dicit hystoria. iste imperator fuit fortunatissimus. totum enim orbem romanum subiungavit imperio. et tota pace imperauit duodecim annis ante nativitatem christi. ut videretur etiam ad literam esse impletum illud psalmus secundo capitulo. Conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces. non levabit gens contra gentem gladium non exercet buntur ultra ad premium; et ideo romani pacem illam diis suis

Sermo

attribuentez honorabile templum Apollini construxerunt: po-
nentes in ipso Romuli statuam. pquirentes vero a suis oracul-
ib[us] ipsum templum esset duraturum acceperunt responsu[m] q[ui]
ad usq[ue] virgo pariat. quod impossibile reputantes informib[us] tem-
pli superscriperunt titulum. Templum pacis eternu[m]. sed nocte
dominie nativitatis ipsum templum corruit. Romani insuper
attendentes Augusti prudenciam diuinos illi voluerunt honores
impendere. sed ille super hoc facto Sibillaz interrogauit. que ta-
li die sicut est hodie. cum esset in camera impatoris dixit ut at-
deret quid circa solem videret. Asperxit ille circulum aureum ar-
ca solem in cuius medio virgo sedebat gestans puerum regali dy-
ademate coronatum. et audiuit vocem. hunc adora. ex tunc vero
prudens impator nec deus nec dominus voluit nominari. C
Item hac nocte Hierosolimis angelus domini primo descendit i-
nhabitationem piscinam: et exinde annunciantem ipsa die descendens
qui primus illuc eiebatur sanabatur a quatuor detineretur in
firmitate. Ita dicitur in epistola Alexandri pape ad Solda-
num Pontii. que est epistolaz Petri blesensis nonagesimano-
na. Item hac nocte fons olei Rome de terra fluxit in Tyberim
D. Deinde tangit quale illud dictum fuit: ut describeretur
vniuersus orbis. id est totius orbis prouincie ciuitates et homi-
nes familiarum capita. Nota q[ui] tres siebant descriptiones. scilicet
regionum. ciuitatum. et hominum qui erant capita familie. De-
scriptio hominum siebat coram preside regionis qui scribebat no-
mina singulorum qui erant in ciuitate. Descriptio ciuitatum siebat
coram ipso legato impatoris. Descriptio vero regionum siebat
coram Augusto in urbe. et redigebatur in scriptis quot homi-
nes erant in ciuitatibus. quot ciuitates in regione. quot regio-
nes in orbe. et hoc faciebant romani vel propter curiositat[em]. vel
ad demonstrandam virbis magnificenciaz. aut ut suaz potentia
declararent quo sic toto orb[us] dominabantur ut scirent omniu[m]
hominu[m] numeru[m]. sicut pater familias cognoscit sue familie optima-
tem. Secundo tangitur huic descriptionis primordialis execu-
tio. hec descriptio facta est prima a preside Sirie Cirino Judea ei
non habuit proprium presidem. sed ipsa continebatur sub Cirino
totius Sirie preside. nam iudea est pars regionis Sirie. et ideo
in descriptione Sirie intelligitur et iudea descriptio. Nota q[ui] di-
cit hanc descriptionem primo factam esse a preside Sirie: propt[er]
duo. vel q[ui] ipse p[ro]les regionis Sirie p[ro]mo iupiebat eam in patria Ju-
dea. vel q[ui] iudea est in medio totius terre habitabilis. i[st]o commissu[m] illi
erat ut descriptio scribetur in iudea. ut ex tunc ad alias pruincias.

NONUS

fleret. Deinde ponitur generalis obediencia: et ibant omnes ut profiterentur singuli in sua civitate. E Nō qz q̄ pmo dixit descriptionem. nunc appellat professionem. Nazilid edictū impatoris erat descriptio et professio. sed non propter eandem causam oportebat eum deuulgato edicto omnē hominē ire ad ciuitatem unde originem traxerat qui totā preside et omni populo tollens denarium in quo erat ymago. et superscriptio & scris quivalebat decem numeros vſuales superponebat illū capiti suo et profitebatur ore proprie se esse subiectū Romano imperio et ideo hoc edictum dicitur esse professio. tunc denarium tradebat fisco. et nomen eius describebatur. hęc autē pecunia erat ad stipendia militiz. Tercio tangit vgis et Joseph in Bethieē pfectio: ascendit autem ioseph: qui erat sponsus virginis: a galilea que est provincia sita super mare sive stagnum: de ciuitate Nazareth: hęc est ciuitas provincie galilee in qua domin⁹ d̄ep tuis est vbi habitabat Maria et Joseph: in iudea. ecce provinciā: in ciuitate dauid: ciuitas dauid. quia ibi natus est et vnde rex. que vocatur bethleem. Et attende quia respondent singula singulis ascendit enim de provincia in provinciam et de ciuitate in ciuitatem: eo q̄ esset de domo et de familia dauid: in quo ec̄ habetur origo virginis. quia eiusdem domus fuit et familie: ve profiteretur: ipse tantum iuxta impatoris edictum. F No ta quia mulieres non profitebantur: aut quia indulgebant frigilitati: aut parcebant verecundie: aut quia in professione viorum mulierum professio dabatur intelligi. nec etiam puuli aut amentes profitebantur. Et licet non deberet profiteri virgo. ioseph tamen eam secundum dixit. unde sequitur: cum Maria: scilicet ascendit: desponsata sibi uxore: non tamen in concupiscentia iusta: pregnante: superuenienti sancti spiritus virtute. Nota q̄ ioseph pergens bethleem duxit secum virginem propter tria Primo quidē dimit⁹ sic actū ē ut virgo in bethleem vadens ibidem pareret christum: quatenus prophētia impleretur Michæe q̄nto capitulo. Et tu bethleem effrata paruula non es in milibus Iuda. ex te enim egredietur qui sit dominator in israhel. Secundo ideo eam secum duxit quia ipse stiebat appropinquare tempus parturiendi: et nemo ita sollicite prouidisset illi in necessariis. si eam post se reliquisset. Tercio quia tam carum thysaurum sibi a deo commissum noluit deserere: veluti fidelis custos. G. Nota qd̄ licet beata virgo esset granida. non tamen sustinuit pagnatiū molestias nā tuor ille corporis n̄ ḡuabat eā h̄ magis r̄d debat leuorē et expeditorē. illū ei gestabat q̄ portabat oīa v̄

Sermo

virtutis sue. Hebre: primo. & qui verum lumen non aggrauat sed alleuiat. unde Augusti in sermone. Cum esset inquit vgo granida salubri lenitate plaudebat. : lumen enim quod intra se habebat. pondus habere non poterat. Item reliquas pregnantium non habuit passiones. quales sunt dolos stomachi: renuz dentium &c. credibile enim est. vt sicut enstus nunc legitur hauiisse infirmitatem. ita mater eius ex hoc qd illuz in utero habuit nihil molestie sustinuerit.

Secunda pars

Eando cum dicitur. Factum est autem tangitur perpetuum virginalis eterne maiestatis: siue tangit virginalis partus eterni verbi. ubi tria tanguntur

Primum est sacrae temporis complementum. unde dicit: factum est autem cum essent Maria & Joseph ibi h̄ ē in bethleem. impleti sūt dies scilicet nouē mensū. vt patret. Nota qd licet conceptio christi in nazareth facta fuerit. ipse tamē nativitatis locum elegit Bethleem. et hoc propter tria. : Primo quidem vt ostenderet se secundum carnem filium esse David cuius originis principium fuit in bethleem. Secundo quia bethleem domus panis interpretatur. ideo in tali civitate voluit nasci quia ipse est panis viuis qui de celo descendit. Johan. sexto. c. Tercio vt impleretur scriptura que dicit eum nasciturū i bethleem Michæe quinto capitulo Tu bethleez effrata paruula nō es in milibus iuda. Ex te enim egredietur qui sit dominator in israhel. Nota etiam qd sunt impleti dies partus virginis secundum dispositionem plenitudinis temporis: ab eterno ordinatam de qua Ap̄lus ad gal. quarto. At ubi venit plenitudo temporis. misit deus filium suū natū ex muliere. & effluxis ab Adam quīng milibus centuī nonagintā sex annis. ab Abrahā vero duobus milibus et tribus. Olimpiadis vero centesi mononagesimo tercio anno. Anno ab urbe condita septuagesimo quinquagesimo secundo. indictione tercia id est tertio anno cicli inditionum. Anno imperii cesarī Augusti quadragesimo secundo. Regni autem herodis magni trigesimo anno. natus est salvator mundi ex virgine nocte dominice diei. illa enim die qua dixit dominus. fiat lux et facta est lux. lux vera profulgit que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Nota etiam qd nouem mensib⁹ fuit christus in utero virginis: scilicet ab octavo Kalendas Aprilis usq; ad octuokalendas Januarii. Hoc autem non fuit necesse quatenus corpus illud sandissimum in tanto temporis spacio: debitam susciperet figuram et

NONUS

animam. quia in ipso sue conceptionis instanti. totius corporum
nibus membris fuit figuratum. informatum rationali anima: et di-
uino verbo iunctum: sed illud corpus tam puissimum erat in pre-
tibilia essent limamenta membrorum. et ideo nouem mensibus fu-
it in utero virginis ut ad debitam perueniret quantitate quam ce-
teri infantes partus punctione demonstrant. Secundo tangit al-
me virginis partus dignissimus: et peperit filium suum: qui fi-
lius in celis est sine matre. et in terris sine patre. L Circa
virginis partum attende. quia ipsa peperit virginitate manete
imo in ipso partu magis est stabilitas virginitas. unde Pe. rauo.
loquens ad virginem. In tuo inquit virgo conceptu in tuo pa-
tu crevit pudor. aucta est castitas. integritas roborata est. et soli
data virginitas. omnesque plenarie virtutes in tuo gremio est
genitor tuus: in tua carne est deus tuus: et ipse lucem mundi p-
te nobis dedit. qui lucem mundo dedit. Item peperit virgo sine
dolore. quia ut dicit Aug. in contiudo libido non fuit: imo
cum maximo gaudio peperit. sicut enim germinatio lili et flo-
ris letabunda est sic virgo parturiens exultabat. cantans cum
angelis gloria in altissimis deo. unde Ibla. 35. c. dicitur de par-
tu virginis. Germinas gaudiabit sic lili. et exultabit letabunda et
laudans. Et ideo optime quidam decanensis ante thorum virginis
parturientis. tale dixit cantum. Alter partus grauat ar-
tus. incutit suspitionem. tuus fructus pellit ludus. dans etiam gau-
dia. aliarum seminarum proles fletu funditur. partus iste nil
scit triste. quando deus nascitur. cum enim omnium hominum
partus magis sit tristis quam gaudii. iste tamē fuit mire exulta-
nis. Item peperit virgo clausa. integrerò enim corpore. et nulla
facta apertura diuinum verbum exiuit virginis uterum. velud
sponsus de thalamo suo. quod quidem donguis declaratur ex
emplis quia ex virginula flos nascitur ea manente integra. Itz
sicut fidus radicum profert virgo filium pari forma. neque enim si-
dus radio. neque mater filio fit corrupta. Item sicut lux solis ad
nos peruenit vitrum penetrando. nec ipsum frangit. sic diuine
lucis verbum ad nos venit per virginem inviolatam. unde cui
daz dicunt. nunquam natura mutauit sic sua iura: ut virgo pareret
et incorrupta maneret. prudentissime respondit. Petrus madu-
cator dices. Sol vitrum penetrat nec violat. nec virgo flore. nec vir-
go puerpera prole. L Et ideo gratia huius queratur utrum
verus exiuit virginis uterum circa hoc vulgus multa fabulat:
quidam enim dicunt eum per costam. alii hinc. alii vero inde esse
natum. Sed omnia illa figura sunt errore proxima. tenendu-

Sermo

est enim ipsum esse natum per consuetum membrorum locum.
manente tamen clauso virginis utero. sicut ad discipulos post
resurrectionem ingressus est per portam cenaculi ianuis tamen
clausis : et ideo de nativitate eius dicit ps. q vestigia eius non
cognoscuntur. nullam enim vestigium corruptionis aut signum
propter partum reliquit in utero et carne virginis. Hanc autem
rei veritatem Damascenus. 4. li. ca. 6. ait dices. Quemadmodum
conceptus virginem concipientem conseruauit. ita partus eius
virginitatem seruavit inuolatam. solum per transiens per ipsam
et clausam seruans. per auditum quidem conceptio fuit. natu-
ritas autem per consuetum eorum que pariuntur exitum. Et si
quidam fabulantur per costam partum esse dei genitris. non
enim erat impossibile per transisse per portam clausam. et eius
non ledere signacula. Audisti quod super hunc dicit Damasco. Et at-
tende quod dicit per auditum fuisse virginis conceptionem. quod
non est intelligendum quasi verbum ingressum fuerit per aurem
in virginem in qua primo non erat. ille enim intellectus erroneous
est. sed per auditum fuit conceptio quae audiens verba ager-
et. et illi obediens. dum in conceptum verbum. N. Deinde
tagit nascentis dignitatem: primogenitum. hoc enim maxime
dignitatis est. v. de Genes. 49. Ruben primogenitus meus:
prior in donis. maior in imperio. Et attende quod cum de ratione pri-
mogeniti duo sint scilicet quae ante eum nemo natus sit et post eum
omnes. christus dicitur primogenitus virginis. non ex hoc quod
beata virgo haberet alios filios post eum. sed quia ante eum
nullum habuit quatenus verbi temporalis generatio. sit aliqua
vestigium generationis eterne: in qua nihil ante verbum aut
post genitum est. beata enim virgo nullum unde conceptum filium
nisi christum. unde Aug. sup Joh. capitulo sexto. Sicut inquit in
sepulchro ubi positus erat corpus domini. nec ante nec postea
mortuus iactuit: sic virgo gloria nec ante nec postea mortale
concepit. Et Damascenus libro 4. capitulo 6. Manet inquit
beata dei genitrix post partum virgo. que supplevirgo nullate-
nus usque ad mortem viro copulata est. D. Tercio tagi
deuotum obsequium: et pannis eum inuoluit: non serico: non
purpura. nec in mollicie pellium natum inuoluit infantem. sed pau-
cis ac vilibus pannis. Ut de dicit Criso. Virgo pauperula fa-
bri uirgo et in pregnatione posita. non potuit habere nisi paucos
pannos. Sed queritur que fuit obstetrix ut nascentem infantem
fusceret. balnearet. et pannis inuolueret. In historiis legitur
q. Joseph duas mulieres ad hoc conduxit. sed istud est apocryphum.

ipsa enim virgo que genuit fuit et obstetrix. nec aliam mulierem adhibuit. mdigent enim mulieres obstetricibus propter dolorem partus. sed virgo non doluit. Item nulla fuit mulier digna tangere christi carnem. nisi beata virgo. et ideo sola balneauit eum. Item nullam a mulier prebuit lac. quia illud lac erat ex semine. sed sola beata virgo prebuit mamillam lacte de celo plenam. vnde cantat ecclesia. saluatorem seculorum ipsius regem angelorum. sola virgo lacabat ubera de celo plena. Et ideo dicit dominus. contra huiusmodi. Nulla ibi obstetrix fuit. nulla muliercula sedulitas successit. ipsa mater et obstetrix fuit. pannis inquit in uoluit infantem et posuit in presepio: que lententia apocryphorum deliramenta conuincit. Hinc etiam cantat ecclesia membra pannis ingoluta. virgo mater alligat. et pedes manusque crura stricta cinxit fascia. Demde ponit humile reclinatorium. et reclinavit inuolatum infantem in presepio. Ecce enim magna indigencia. quis unquam in tanta paupertate natus est. ut oportuerit eum reclinari in presepio animalium. sed licet vulpes foueas habeat et volucres celi nidos. filia tam virginis non habet ubi caput suum reclinet. Istud autem presepium cum feno dicuntur esse Rome delatum ab helena in ecclesiam sancte Marie maioris. quia non erat ei locus: aliis nisi presepe: in duierorio: est autem diuersorum locis communis situs penes vias: ad quem homines eque collationis conueniunt in die. Joseph autem ibidem manebat cum virginine. ob multitudinem eiusdemque venerant bethleem. Joseph tanquam paup no potuit inuenire hospicium.

Tertia pars

p

Ercio. cuius dicitur et pastores erant: tangitur pastorale priuilegium perfuse claritatis. siue tangitur pastori manifestata Christi nativitas ubi tanguntur quoniam. Primum est pastorum cura sollicita. ubi dicit: et pastores erant in regione eadem: non longius a bethleem quam per miliare: vigilantes: Nota quod forte vigilabant propter tria: vel iuxta morem gentilium propter solis reverentiaz quia in solsticiis noctis vigilias seruabant. vel propter timorem malorum bestiarum. aut propter timorem predonum. quia multi extranei conuenerant in regionem. ideo vigilantes custodiebant gregem vnde dicit et vigilias noctis custodientes super gregem suum: Secundo ponitur angelica apparitio. et ecce quasi: subito: id est ex improviso. angelus domini. hic est ille angelus: qui virginis annunciat erat verbi conceptum: vnde ipse amplius ceteris angelis gaudet. quia quod predixerat completum erat. ideo ante

Sermo

oxines se agebat ut christi nativitatem prediceret: stetit iuxta illos: ita ut eum corporali specie viderent ueste candida. rutilati facie: vultu iocundo: et claritas dei circumfusit illos. id est secundum Bedan. Ex omni parte illorum radios sui luminis a spersit. et huic simile in tota veteris testamenti serie non inuenitur. et tanta fuit ista claritas ac si dies esset. De hoc predictum fuit Psal. nono capitulo. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam. Psalmista. Nox sicut dies illuminabitur Q. Tercio ponitur pastorum perturbatio. et timuerunt timore magno: timuerunt forte ppter Primo quia erant gssi a spiritualia non consueuerant videre. Secundo timuerunt propter subitam claritatem apparentem. Tercio propter gloriosam dispositionem apparentis angeli. que sic illos perterrituit quasi extra seipso essent rapti. Quarto ponitur angelica allocutio: et dixit illis: stupentibus et mirantibus angelus: noli timere. ad presentiam meam. nunc timendum n'est quoniam aille nascitur qui omnem mentis formidinem abigit et tremorem. Et nota qd uita mortalis boni angeli primo confortat eos ne timeant. quatenus sacramentum nativitatis domini expulso timore intelligat. Solet enim timor intellectum humanum obtundere. et quo minus intelligat impedit. R. Quinto ponitur diuine nativitatis annuntiatio: ecce enim: quasi prompto. et non sicut prophete qui tuturam christi nativitatem predicebat: euangelizatio: id est bene annunciare in ipso. hec est dies boni nuncii. vt dicatur quarto Regum ea. sedo. vobis scilicet pastoribz. Nota qd isti fuerunt primi quibus annuntiata fuit christi nativitas non enim annuntiata fuit legis peritis non pontificibus iudeorum. non potestati seculi. non mundi philosophis quoniam sicut humilius nascebatur. ita solis se manifestauit humiliibus et abiectis. unde Math. vnde anno caplo dicit. Confiteor tibi pater. quoniam abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea parvulis. Pastoribus autem primo se manifestauit. quoniam vero nascebatur a pto. qui ponit animam suam pro oibz suis Iohann. sexto ea. Denimde ponitur quid euangelizauit angelus gaudium magnum. magnum quidem gaudium fuit intensius. unde Vester octavo capitulo. Nova lux visa est. gaudium honeste et tripudium apud omnes populos. fuit etiam magnum gaudium extensius. unde addit quid erit omni populo: glosa: omni populo fidelium. de cunctis diversitatibus gentium aggregando eternum gaudium nunciatur. Deinde ponit materiam gaudi: quia natus est vobis. Psal. nono caplo. Parvulus natus est

nobis: et filius datus est nobis: hodie: ubi aduerte quod licet non esset: angelus tamen noctem illaz suo clarificauit splendore: unde in oratione istius misse nocturne dictatur qui hanc sacratissimam noctem veri luminis fecisti illustratione claresce: saluator de cuius nativitate predictum est Ysa. deumono. Clamabuit ad dominum a facie tribulantibus et mittet eis saluatorem et propugnatores: qui liberet eos: qui est christus quo ad humanitatem quae ois multitudo ideo expectat: sed quia non cognoverunt venientem ideo sicut Britones regem Artus: sic iudei christum venturum expectant. sed non veniet nisi ad iudicium quando reddet eis iuxta opera eorum. quia iam venit in carnem: dominus quo ad deitatem: in unitate dauid: id est in bethleem inde: ubi dauid traxit originem: sed quia pastores iudei erant qui iuxta dictum apli querunt signa ad confirmationem dictorum ideo subiungit angelus et hoc vobis signum quod vera sint que vocis annuntio: inuenietis infantem: et te saluatoris infante etas infans autem dicitur quasi non fans. id est non loquens. et hec est prima hominis etas. christus autem cum esset deus. et cum dei tatis virtute loqui possit quia ipse aperit os mutuorum et liguum infantium facit dissertas. ut dicitur Sap. decimo. mihilominus tam humanae infirmitatis demonstrabat infantiam. vagiens in cunabulis. lacrimis subcumbens vultum ut dicit Aug. Christus pretendens membrorum infantilium. nulluzque adhuc demonstrans diuinitatis iudicium. pannis inuolutum. ecce habitus uilitas quia sola ipsa virgo inuoluerat: fascia strinxerat: spiritus sancto doente: in presepio. ecce mira humilitas. ut ille cui celum est sedes: quem non capit mundi fabrica: intra presepis contineat angustias. hoc est quod dixit propheta. Verbum abbreviatum faciet dominus super terram. quod est Ihesus christus benedictus in secula seculorum Amen:

Quarta pars

v

Varto cum dicitur et subito facta est tangitur militare tripudium superne ciuitatis: et subito facta est cum angelo multitudo celestis milicie. Nota quod multitudo celestium ciuium sociata est angelo nuncianti propria. Primo ut multitudo aduentum confirmaret dicendum ageret. Secundo ideo multitudo angelorum descendit. ut viderent haec magnam nouitatem nascentis temporaliter ex matre. cuius eternam videbant generationem ex parte in celestibus. Psalmista: Sicut audiimus sic vidimus. Tercio ideo descendebant: ut adorarent oretum nascentis ex virginе Psalmista. Adorent eum

Sermon

omnes angeli dei. Nota etiam qd cum ipsis angelis virgo gene
rans: adorabat deum factum hominem iacentem in presepio vn
de cantat ecclesia ipsum quem virgo genuit adoravit. tunc enim
illa explanatio somni scilicet Joseph fuit completa: qui vidit
solem et lunam et stellas adorare se cui dixit. Jacob. Nunquid
ego et mater tua et fratres tui adorabimus te super terram. No
ta etiam qd non vnde vel duo angeli descendederunt. sed multitudo
magna totius superne curie. angelorum archangelorum. prin
cipatum. potestatum. virtutum. thronorum. dominationum.
et aliorum spirituum. Nota etiam qd ubi nos habemus multi
tudo celestis milicie. alia litera habet multido celestis exercitus:
eleganti autem vocabulo usus est euangelista supernos spiritus
appellans nomine milicie. vel exercitus sunt enim angelii milici
es vnde Job. vicesimoquinto capitulo. Nunquid est nume
rus militum eius dictatur illa angelorum congregatio exercitus
vnde Apoc. decimonono capitulo. Exercitus qui sunt in celo
sequebantur illum in albis. Quia igitur erat rex celestis milicie.
ideo euangelista. multitudem angelorum descendentium. no
mine milicie appellat. quia vero dux et deus exercituum intra
bat dimicaturus in mundu[m]. ideo superni spiritus exercitus no
minantur. laudantium deum: et vocibus exercitabantur in mi
rabili opere incarnationis. Job. 48. capitulo. Cum me lauda
rent solis astra matutina. et ambularent omnes filii dei: et dice
tum: **V** Nota qd in nautitate regum exultant principes
chorus ducunt. cantilenas componunt. Sed audiamus qualez
composuerunt angeli melodiam in oetu saluatoris. Gloria in ex
cellis deo. id est soli deo reddatur gloria in altissimis operibus
suis. qualia sunt incarnatione. quia verbum caro factum est. soli ei
sit gloria. quia sola ipsius virtute sic factum est. Et in terra pax
quia propter pacem dei et hominis componendam christi facta
est incarnatione. Ipse enim est lapis angularis: abscisus sine ma
nibus qui fecit utraque unum mediator dei et hominum homini
bus bone voluntatis: Quia non est pax impiis dicit dominus:
Psa. 48. caplo. Sed ut dicit psalmista. Pax multa diligentibus
legem tuam. non est illis scandalum. Vel aliter potest exponi:
quia enim christus natus est in celestibus gloria dei patris. id
dicitur. Gloria in altissimis deo. quia vero in terris est pax nostra.
qui fecit utraque unum. ideo dicitur. et in terra pax hominibus
bonae voluntatis. **X** Nota qd isti cantico angelico beatu[m] Di
larius addidit que sequuntur. scilicet. laudamus te. benedicimus
te: adoramus te. et cetera. Et constituit illud cantus in principio

Tmissa diebus festiuis. Cantatur quidem in missa ut eadem exultatione fiat sacrate hostie missio. qua missio in carnem diuiniverbi facta est. Cantatur autem solis diebus festiuis. quia hoc cantum est exultationis et gaudii. Rogemus ergo deum &c.

**De secundo euangelio i nativitate domini
Introductio sermonis decimi.**

Astores loquebantur admicem: transeamus usq; Bethleem et videamus hoc verbum qd factum est &c. Luce secundo capitulo. Oriente sole et apparente aurora. videmus aues celi cantando exultare. Et cum legeretur nobis euangelium misse nocturne audiuiimus supernos spiritus nouo canto exultasse. atq; veri luminis ortum magno gaudio nuntiasse pastoribus. Et quia iam fit vigilia matutina cum angelis exultemus cum pastoribus properemus. ut videamus verbum caro factum. Quoniam autem predicatores hodie cupiunt ostendere nobis verbum hoc quod fatus est dominus. ideo ad matrem virginem recurramus. conseruantem et conferentem de singulis in corde suo. ut ipsa nobis aliquid reuelare dignetur. tante solennitati congruum quod vestre fraternitati denunciem. quod vt fiat. demulceamus pias aures virgineas angelica salutacōe dicentes. Ave Maria gratia p. &c.

Prima pars

Astores loquebantur admicem. transeam⁹: . Astores loquebantur admicem. transeam⁹: .
vsc⁹ Bethleem et cetera. Si huius rei nouitas euangelizata pastoribus. illis fuisset Atheniensibus nunciata: qui ad nihil aliud vacabat nisi ant dicens. aut audire aliquid noui. ut scribitur Actuum deumoseptimo capitulo. puto qd hoc nouum omnium nouorum nouissimum repudassent. et canticum nouum domino decantassent. quia mirabiliter fecit. sed pastoribus hoc fuit nundiatum. ut non solum nouitas sit in facto. verum et mirabile appareat sacramentum. qd animal homo in consideratione. tam eximie suspeditur nouitatis: In hoc igitur euangelio vbi saluatoris nostri nativitas diligenti examinatione perquiritur a pastoribus. fit mensio de tribus premititur enim sollicita inquisitio veritatis. consequenter additur inaudite admiratio nouitatis ibi: et omnes qui audierint Deinde postponitur deuota regressio deitatis. ibi: reuersi sunt pastores. In prima parte euangelii que nobis insinuat sollicitam inquisitionem pastorum. de veritate illis ab angelo nunciata